

e-mail: nordik2005@ukr.net

Машко А.І., *к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ*

Сокаль-Кривохатько Г.І., *начальник відділу по роботі з персоналом
ГУ ДФСУ в Тернопільській обл.*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Mashko A.I., *Ph.D., Associate Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU*

Sokal-Kryvohatko G.I., *Head of Department of Human Resources,
SFS in Ternopil region*

THEORETICAL ASPECTS HOUSEHOLD SPENDING

При дослідженні рівня та якості життя населення достатньо важливим аспектом є аналіз витрат домогосподарств, оскільки вони відображають купівельну спроможність громадян і обсяг коштів витрачених на придбання продуктів харчування, товарів, послуг, на сплату поточних податків на доходи, майно тощо. Використовуючи ці показники, можна робити висновки про добробут населення, про можливість задоволення необхідних потреб, що певним чином відбивається на працездатності людини, її фізичному та психологічному стані, тривалості життя.

Витрати домашніх господарств також істотно впливають на стан та розвиток економіки країни. Внаслідок використання наявних доходів домогосподарство формує та дає стимул для розвитку ринку товарів та послуг. Крім того, домогосподарства, використовуючи свої заощадження, сприяють зростанню попиту на різноманітні цінні папери, що в свою чергу призводить до розширення і процвітання фондового ринку. Витрати бюджету домогосподарств виконують важливу роль з відтворення робочої сили.

У кожній країні світу формується власна економіка, основною якої є різноманітні фінансові відносини. Вони виникають на всіх рівнях господарювання, серед яких вирізняють: загальнодержавний (макрорівень), регіональний (рівень адміністративно – територіальних одиниць) мікрорівень (рівень суб'єктів господарювання), міжнародний рівень (міжнародні суб'єкти господарювання: інститути і уряди).

Невід'ємним суб'єктом господарювання на мікрорівні є домашнє господарство. Оскільки домогосподарства використовують кошти для задо-

волення своїх власних потреб, вони є постачальниками фінансових ресурсів на фінансовий ринок. Потреба у забезпеченні коштами виникає при дефіциті власних ресурсів. В такому випадку, домогосподарства вступають у взаємовідносини з банками, кредитними спілками. Так відбувається взаємозв'язок між домогосподарствами та іншими суб'єктами господарювання.

Домогосподарством є сукупність людей (або одна особа), котрі перебувають в сімейних відносинах (або наближених до таких) можуть спільно проживати, ведуть разом господарство, разом формують бюджет (можливо частково) і за спільні кошти забезпечують себе всіма необхідними благами [1, с. 156].

У Податковому Кодексі України зазначається, що «домашнє господарство – є сукупністю фізичних осіб, котрі спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всіма необхідними для життя благами, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують ресурси та витрачають кошти. Ці фізичні особи можуть перебувати у родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати у будь-яких з цих стосунків, або ж бути і в тих, і в інших стосунках. Також домогосподарство може складатися і з однієї особи» [2, с. 203].

В науковій літературі досить часто та широко використовують поняття «витрати домогосподарств». Однак єдиної думки щодо визначення витрат домашніх господарств серед вчених економістів немає. Так, у виданій монографічній, навчальній і навчально-методичній літературі поняття витрат домогосподарств великою мірою позиціонує як сукупність платежів, які витрачає домогосподарство на задоволення своїх потреб [1, с. 285].

Витрати домашніх господарств – є сукупністю платежів, що здійснюються домогосподарством задля забезпечення його функціонування, які об'єднують витрати на купівлю продовольчих та непродовольчих товарів і оплату послуг, інвестиційні витрати, податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти [3, с. 193].

Витрати домогосподарства – це фактичні витрати на придбання матеріальних і духовних цінностей, необхідні для існування людини, що включають споживчі витрати і витрати, не зв'язана безпосередньо зі споживанням [4, с. 453].

Отже, грошові витрати у вигляді платежів або інші матеріальні активи, що використовуються домашніми господарствами для задоволення власних матеріальних чи духовних потреб, власне і є витратами домогосподарств.

Витрати домогосподарств відіграють значну роль у економіці країни загалом. Зокрема, домогосподарства, витрачаючи свої ресурси, формують і розвивають ринок товарів і послуг, виступають споживачами культурно-освітньої сфери, формують заощадження, тим самим розширюють фондовий ринок, збільшуючи попит на цінні папери тощо.

Для задоволення потреб домогосподарства витрачають свої кошти. Зокрема, існує два способи задоволення потреб:

- використання грошових доходів;
- натуральне самозабезпечення (за рахунок трудової діяльності членів господарства).

Здійснивши аналіз економічної літератури можна виокремити таку класифікацію витрат домогосподарств.

Так, за цілями використання усі витрати домогосподарств класифікують:

- споживчі витрати (купівля товарів та оплата послуг);
- сплата обов'язкових платежів;
- формування заощаджень;
- придбання іноземної валюти;
- збільшення готівки на руках населення [5, с. 337].

Можна класифікувати витрати домогосподарств за роллю, яку вони відіграють у існуванні домогосподарств:

- споживчі (купівля товарів і послуг);
- виробничі (просте або розширене відтворення власного виробництва, промислів чи творчості);
- інвестиційні (у банківську систему або на фондовий ринок) [1, с. 286].

Також розрізняють витрати і за такими ознаками:

- для життєзабезпечення (їжа, одяг, проживання тощо);
- для можливості простого відтворення у власному підсобному господарстві (матеріали, сировина, оновлення устаткування);
- професійний розвиток (освіта, навчання);
- покращення умов проживання (меблі, автомобіль, тощо);

– захист від ризиків (страхування, технічний захист та інші) [6, с. 470].

Також існує така класифікація витрат як: періодичних, одноразових, випадкових, циклічних, сезонних або присвячених до конкретних подій із урахуванням різноманітних факторів як загального (клімат, навколишнє середовище, традиції, звичаї, політичний устрій, економічний розвиток країни), так і особистого (вік, релігія, спосіб життя) характеру.

Найбільш поширеною є класифікація витрат домогосподарств, яка включає:

- витрати на придбання товарів довгострокового використання;
- витрати на придбання товарів короткострокового використання;
- витрати на оплату послуги [7, с. 48].

Якщо узагальнити, то можна витрати домогосподарств звести до наступних:

- задоволення поточних споживчих потреб;
- задоволення потреб неспоживчого характеру;
- формування заощаджень.

У підручнику «Фінанси» за редакцією С.І. Юрія, В.М. Федосова можемо зустріти наступне визначення: витрати – це сума сплачених платежів домогосподарств за товари та послуги, отримані в звітному періоді, а також сума коштів, направлених ними на купівлю цінних паперів, валюти, нерухомості, на будівництво, допомогу рідним і знайомим, на вклади до банківських установ, на податки (крім прибуткового) та інші внески [8]. На основі даного визначення для того, щоб найповніше проводити аналіз використання доходів домашніх господарств, і можна згрупували їх у такі групи:

– витрати на купівлю матеріальних благ з метою відтворення робочої сили членів домогосподарств;

– витрати на оплату послуг для забезпечення фізичного відтворення робочої сили (платне медичне обслуговування, відпочинок);

- витрати на духовний, культурний розвиток і освіту;
- податки, збори та обов'язкові платежі;
- страхові внески;
- довгострокові вклади населення в цінні папери;
- витрати на розвиток приватного підприємництва.

В Україні Державна служба статистики, ведучи облік доходів і витрат населення в Статистичному щорічнику України, розмежовує витрати домогосподарств на такі групи:

- витрати на купівлю товарів і послуг;
- сплачені доходи від власності;
- поточні податки на доходи;
- майно та інші сплачені поточні трансферти;
- нагромадження основного капіталу та матеріальних оборотних активів;
- приріст фінансових активів у вигляді заощаджень у вкладах, в іноземній валюті [16].

У статистичному збірнику «Витрати і ресурси домогосподарств України» [11], що видається департаментом обстежень домогосподарств Державної служби статистики України, поділ витрат домашніх господарств здійснено на споживчі і неспоживчі витрати.

Таким чином, витрати домогосподарств – це сукупність ресурсів, які домогосподарство витрачає з метою задоволення власних потреб. Відтак, витрати домашніх господарств є основним економічним фактором життя і діяльності як домогосподарства, так і кожного його члена зокрема.

Література:

1. Как составить семейный бюджет: 7 простых и действенных схем MoneyTracker – Домашняя бухгалтерия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dominsoft.ru/articles_temp.php?p=artsb5
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Карпишин Н.І. Поведінкові фінанси і їх вплив на фондовий ринок / Наталя Іванівна Карпишин // Збірник тез доповідей Другої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції. – 2016. – С. 34–38.
4. Кириленко О.П. Недержавні пенсійні фонди як суб'єкти фінансового ринку / Ольга Павлівна Кириленко. // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. ІХ Міжнар. наук.-практ. конференції, 25–26 жовтня 2012 р. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2012. – 300 с.
5. Вісник Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://bank.gov.ua/doccatalog/document>.
6. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011–2015 рр. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): стат.зб. – К.: Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Елена Мазилкина Поведение потребителей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.e-reading.club/bookreader.php/100266/Mazilkina_Povedenie_potrebitelei._Shpargalka.html.

8. Фінанси: підруч. / [Юрій С.І., Федосов В.М., Алексеєнко Л.М. та ін.]; за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

e-mail: o.melykh@tneu.edu.ua

Мелих О.Ю., к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

**Melykh O.Y., Ph.D., Associate Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU**

**FINANCIAL SECURITY BUSINESS ENTITIES: THEORETICAL
AND PRACTICAL ASPECTS**

У сучасних умовах інтенсифікації кризових явищ в українській економіці та політичній сфері, посилення конкурентної боротьби вітчизняних виробників, низької конкурентоспроможності їх продукції й незатребуваності останньої на зовнішньому і внутрішньому ринках, у зв'язку з застарілістю технологічної бази, високою матеріаломісткістю виробництва, особливої актуальності набуває проблема забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Недостатня увага до проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємства, навіть при високій прибутковості бізнесу, може призвести до того, що суб'єкт господарювання стане вкрай уразливим до різного роду ризиків, а в подальшому – і до його банкрутства [4, с. 81].

Проблема фінансової безпеки підприємства досить активно розроблялась у наукових працях О. Барановського, І. Бланка, К. Горячевої, В. Лебедевої, Ю. Лисенка, О. Судакової та ін. Проте, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених даній тематиці, сучасна парадигма економічної думки характеризується відсутністю єдиної системи загальнотеоретичних підходів до розкриття глибинної сутності дефініції «фінансова безпека підприємства».